

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Иван Георгиев Георгиев „Легитимност на правния ред в посттоталитарен контекст. Философска рефлексия“, докторант в Катедра „Философия“, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, научен ръководител проф. д-р Пламен Макариев, за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ в ПН 2.3 Философия (Философия на културата, политиката, правото и икономиката)

Данни за докторанта и процедурата

Докторантът Иван Георгиев Георгиев е реализирал своята докторантура в Катедра „Философия“ на Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“. Процедурата по записване на докторантура, завършване на докторската програма и допускането до публична защита е осъществена в тази катедра като са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ.

Съдържание и актуалност на дисертационния труд

Кандидатът за придобиване на научната степен „доктор“ в ПН 2.3 Философия (Философия на културата, политиката, правото и икономиката) е предложил дисертационен труд с обем 175 страници, който се състои от увод, изложение в две глави, заключение и списък с използвана литература и източници. Списъкът с използваните литературни източници се състои от 63 публикации на български и английски, 64 използвани документа и 15 интернет-източници. Изключително позитивно следва да бъде оценена библиографската осведоменост на докторанта за много от значимите публикации върху основите на делиберативната демокрация и критични материали за ситуацията в България.

Структурата на дисертационния труд е подходяща за изпълнение на поставените от автора цели и задачи. Ще отбележа и, че неговите изследователски намерения са много удачно и точно формулирани. В дисертацията се изследват начините за легитимиране на политики и закони в посттоталитарен контекст като убедително е защитена амбицията да се предложи процедурно справедлив способ за легитимиране на решенията чрез формулиране на критерии за публична делиберативност на обсъжданията. Иван Георгиев търси път към легитимиране на интересите и възгледите на различните заинтересувани страни по начин, който да разкрие възможности гражданите на посттоталитарното общество да се почувстват автори на приетите норми и политики, така че да ги изпълняват доброволно и да не отхвърлят насочената срещу самите тях в тази връзка принуда. Ако се изразим, следвайки Хабермас, той се интересува от намирането на такова отношение между гражданите и нормите, че първите да се считат за автори (творци) и за техни адресати едновременно.

Защитената теза от Иван Георгиев се вписва в актуалните дебати, свързани с делиберативната демокрация във философията на правото и политиката, в които се сблъскват либерални и комунитаристки теории за същността на правото и политиката, а напредъкът в развитието на обществото и правния ред се оценява по възможностите за постигане на консенсус върху основните демократични ценности. Дисертантът защитава тезата, че легитимността на правния ред в посттоталитарен контекст ще бъде постижима, ако публичните дискусии, които легитимират едно или друго нововъведение в правния ред, или делегитимират някакви остарели негови елементи, трябва да бъдат от високо делиберативно качество. Пътят към него преминава през минимизиране на манипулациите. Публичната делиберация се разглежда като най-подходящата техника за включване на исканията на

заинтересуваните страни при отчитане на гледните им точки, което би гарантирало необходимата процедурна справедливост за проверка на легитимността на правния ред.

Споделям становището му, че именно качествената и аргументирана публична дискусия е най-доброто средство за улавяне, изолиране и противопоставяне на манипулативните тези, както и, че тя може да се използва като инструмент за намиране на работещо решение при изолиране на фалшиви легитимации. Иван Георгиев си поставя важната теоретична задача да изясни на базата на изследваните теоретични постановки и проучени практики защо установените механизми за легитимиране на политики системно се провалят в посттоталитарна среда, а от там и да разкрие фалшивите основи на заложения предволежителен правен ред в редица сфери на публичния живот.

В увода на дисертацията се разглежда контекста, в който се намират посттоталитарните общества след падането на режимите от бившия социалистически блок. Той основателно отбелязва, че те не създават правен ред по свой модел, а чрез възприемане на западни образци на организация, което затруднява легитимирането на новите политики на властта, поради възприемането им като идващи от външен източник. Това е в основата на извода на Георгиев за квазилегитимността на правния ред в посттоталитарното общество, което намира израз в налагането отгоре на норми и практики на гражданите, без те да се смятат за техни автори и да са готови да се обвържат доброволно с тях.

В първата глава са анализирани основните правни и философски разбирания за правния ред. Като опозиция на позитивистките възгледи на Ханс Келзен той прокарва теорията за самопораждащия се правен ред на Фридрих Хайек. Именно в нея легитимността на правния ред се измерва с

готовността на авторите им да се обвържат и да изтърпят принуда в името на въведените правила. Тази теза се разглежда като близка до Кантовия категоричен императив. Основен теоретичен и методологичен инструмент за защита на тезите на автора е делиберативната теория като в първа част той анализира значението на идеите на Джон Ролс и Джошуа Коен за постигането на легитимност в обществения дебат.

Специален интерес представлява втората глава, в която са изследвани три публични дискусии, оценени през изведените в първата критерии за публична делиберативност. Първата се отнася до злополучно политизирания дебат за приемане на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашно насилие (т.нар. Истанбулска конвенция). Втората дискусия е за изменението на Конституцията на Република България през 2015 г., а третата – обсъждането и приемането на Закона за съдебната власт. Прави отлично впечатление умението на автора да подчини анализа на практически ситуации на изведените теоретични постановки и да прави удачни и аргументирани изводи в защита на основната си теза. В заключението са защитени успешно редица изводи за недостатъците на публичния дебат у нас и провалите за постигане на легитимност на установените с разглежданите документи елементи на правовия ред.

Авторефератът изразява много добре основното съдържание на дисертационния труд. Добре са формулирани и приносните моменти в него.

Научни приноси в дисертационния труд

Научните приноси в дисертационния труд представляват открояване на нови теоретични и практико-приложни аспекти чрез прилагането на познати

философски теории към анализа на конкретни проблеми на нашето и другите посттоталитарни общества, свързани с легитимността на правния ред.

Виждам първото научно постижение на дисертацията в самата постановка на теоретичния анализ – представя се нов и неприсъщ на юристите у нас способ за легитимирането на политики и закони чрез поставяне на основно място на публичното обсъждане по начин, по който задължаващи могат да бъдат не валидно произведените решения, а само тези, които са аргументирано възприети от всички участници при изоставяне силата на мнозинството в полза на силата на наложения обвързващ аргумент. Този подход позволява да се видят по нов начин не само в контекста на философията, но и на правните науки, проблемите с легитимността на правовия ред. Определено може да се каже, че Иван Георгиев е подбрал най-добри теоретични аргументи и теории в първата част в подкрепа на своя новаторски подход. Смятам, че неговата теза би получила допълнителна подкрепа и с привличане на теориите за публичния избор, например в модуса на школата на Джеймз Бюкенън и неговия проект за конституционна политическа икономия, които развиват близка идея чрез свеждането на рационалния избор до избор според ползата. Човек избира да се подчинява на общата полза на конституиращите политическия и правния ред правила, защото това би му било по-изгодно, отколкото, ако следва собствения си егоизъм.

Несъмнени иновационни моменти се съдържат и във втората глава на дисертацията на Иван Георгиев, в която се анализират причините нашето общество да не успее да стигне до легитимно и ефикасно решение по три ключови обществени въпроса. Ясно е очертана линията на превратна

употреба на международни стандарти, които могат да бъдат преиначени за политическа употреба и да бъдат наложени на официални институции.

Приносен характер има направеният в дисертацията аргументиран извод за обвързващата сила на особените мнения по конституционните дела, което би могло да се приеме като начало на една бъдеща последваща дискусия, водеща към промяна на практиката на КС.

Предприетият от Иван Георгиев критически анализ води до очертаване на редица зависимости и взаимовръзки, при които властовите центрове и в трите клона на властта успяват да подчинят всевъзможни образувания на гражданското общество и медиите и дори да симулират наличието на такива, за да защитят слабите си, опиращи се на манипулации, позиции. Отчитането на тези скрити механизми може да допринесе за подобряване качеството на основни публични обсъждания по конституционни въпроси и други правни иновации.

С интерес бих беседвал с автора на дисертацията за неговата оценка за опитите да бъдат ограничени конституционни права и свободи на гражданите, както и да бъде обезличен демократичния правов ред, чрез дистрибуцията на страх и манипулации, в името на една фалшива дилема за избор между здравна сигурност или свобода. Можем ли да имаме действителна легитимация на установени правила и авторитарни иновации в правовия ред чрез погрешна вяра в една или друга заплаха? Моят собствен отговор на този въпрос клони към предложеното от него избавяне от манипулативните легитимирания и към утвърждаването на публичната делиберация чрез свободна рационална дискусия като „златен стандарт“ за легитимация на политики и правни норми.

Публикации по темата на дисертацията

Иван Георгиев е предложил девет публикации по темата на дисертационния труд, в които са представени най-важните идеи и изводи.

Заключение

Разгледаните сериозни достойнства на дисертационния труд, направените приноси в развитието на нашите знания за легитимността на правовия ред и философските основи на делиберативната демокрация са напълно достатъчни, за да мотивират положителното ми отношение към постигнатото и да обосноват готовността ми да гласувам за присъждането на Иван Георгиев Георгиев на образователната и научна степен „доктор“ в ПН 2.3 Философия (Философия на културата, политиката, правото и икономиката).

12.03.2021 г.

ПОДПИС:

(проф.д.н. Вихрен Янакиев Бузов,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“)